

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1938 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 februari 1938 dagtecknad proposition, nr 93, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag.

Härigenom förordnas som följer:

Vid tillämpning av lag eller särskild författning skall den 1 maj, då denna dag icke infaller å sön- eller helgdag, vara likställd med allmän helgdag.

Vad sålunda stadgats gälle dock ej med avseende å de föreskrifter, som i kyrkligt avseende äro meddelade för sön- eller helgdag, ej heller i fråga om bestämmelserna i 7 kap. 3 och 4 §§ samt 14 kap. 45 § strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehaft sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 246 av herr *Karl Bodin m. fl.* och nr 247 av herr *Martin Svensson m. fl.* samt i andra kammaren nr 365 av herr *De Geer i Lesjöfors*, nr 366 av herr *Magnusson i Tumhult m. fl.*, nr 367 av herr *Lundqvist m. fl.* samt nr 368 av herr *Larsson i Hede m. fl.*

I motionerna I: 246 och II: 366, vilka äro likalydande, ävensom i motionen II: 367 har yrkats, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Motionerna I: 247 och II: 368, vilka äro likalydande, utmyнна i en hemställan, att riksdagen måtte avslå propositionen ävensom besluta sådan ändring i gällande växellag, checklag, lag om skuldebrev och lag om beräkning av lagstadgad tid, att den 1 maj i dessa lagar likställes med påsk-afton, midsommarafton och julafton.

I motionen II: 365 har hemställts, att riksdagen icke måtte bifalla propositionen med mindre samtidigt sådan lagändring genomföres, att Marie bebådelsedag upphör att vara helgdag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i propositionen framlagda lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. I fråga om de skäl, motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionerna.

Vid åtskilliga tillfällen har frågan om lagstiftningsåtgärder för införande i vårt land av vissa arbetsfria söckendagar varit föremål för statsmakternas behandling. I sammanhang därmed har spörsmålet om indragning av några kyrkliga helgdagar, närmast såsom ersättning för de ur arbetssynpunkt förloerade söckendagarna, tagits under övervägande. En redogörelse för vad härutinnan förekommit lämnas å sid. 3—9 i propositionen, till vilken utskottet i denna del får hänvisa. Utskottet vill i detta hänseende endast lämna följande uppgifter.

Det nuvarande antalet helgdagar i vårt land är bestämt genom *förordningen den 4 november 1772*. Av helgdagarna infalla vissa alltid å söndag, medan andra ej med nödvändighet eller aldrig infalla å söndag. Till den senare gruppen höra nyårsdagen, trettondagen, Marie bebådelsedag, långfredagen, annandag påsk, Kristi himmelfärdsdag, annandag pingst, midsommardagen, juldagen och annandag jul.

På förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 16) hemställde 1934 års riksdag i skrivelse den 7 april 1934 (nr 134), att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande lämpligheten av en sådan ändring i gällande lagstiftning rörande bestämd tid för utförande av vissa rättshandlingar inom affärlivet, att hinder ej mötte att hålla bankerna stängda påskafton, midsommarafton och julafton, då dessa dagar infölle å söckendag, samt möjligen ytterligare någon helgfri dag i anslutning till söndag under den senare hälften av året, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

De stadganden, som utskottet därvid åsyftade, voro 72 § *växellagen*, 55 § *checklagen* och 2 § *lagen den 30 maj 1930 om beräkning av lagstadgad tid*.

I 72 § *växellagen* stadgas, att om en växels förfallodag inträffar å söndag eller annan allmän helgdag, betalning för växeln ej får krävas förrän nästa söckendag. Alla andra åtgärder med avseende å växel, såsom uppvisande till godkännande och upptagande av protest, få likaledes vidtagas endast å söckendag. Om åtgärd, som nu sagts, skall vara vidtagen inom viss tid, vars sista dag är allmän helgdag, utsträcket tiden för åtgärdens vidtagande till att omfatta jämväl påföljande söckendag. I 55 § *checklagen* ges i tillämpliga delar motsvarande bestämmelser i fråga om åtgärder med avseende å check.

De svenska växel- och checklagarna ha utfärdats efter ratificering av mellanfolkliga konventioner, vilka undertecknats efter konferenser i Genève

1930 (ang. växel) och 1931 (ang. check). Dessa konventioner innefatta förpliktelse för signatärmakterna att införa gemensamma lagar angående växel och check. De kontraherande staterna äga emellertid göra avvikelser från de föreslagna gemensamma lagarna i de hänseenden, som angivas i en vid vardera konventionen fogad bilaga. I dessa bilagor uttalas, bland annat, att de kontraherande staterna äga rätt att i fråga om åtgärder med avseende å växel eller check föreskriva, att vissa söckendagar skola likställas med helgdagar.

I 2 § av lagen om beräkning av lagstadgad tid föreskrives, att om tid, då enligt lag eller särskild författning åtgärd sist skall företagas, infaller på söndag eller annan allmän helgdag, åtgärden får företagas å nästa söckendag. Denna lag avser ej tider, som bestämts genom avtal eller viljeförklaringar.

I proposition (nr 127) till 1935 års riksdag föreslogs, dels att i 72 § växellagen och 55 § checklagen skulle införas stadganden av innehåll, att påskafton, midsommarafton och julafton likställas med allmän helgdag enligt nämnda lagar, dels ock att 2 § lagen om beräkning av lagstadgad tid skulle ändras på det sätt, att vad i sistnämnda lag funnes stadgat om fatalietids infallande på söndag eller annan allmän helgdag komme att avse jämväl nyssnämnda tre dagar med det undantag, att vad sålunda stadgats ej skulle gälla, då åtgärd skulle företagas senast å viss rättegångsdag eller inskrivningsdag och denna infölle å någon av de nämnda helgdagsaftnarna.

I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden erinrade dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, bland annat, att enligt de förslag till lagstiftningsåtgärder för införande av vissa arbetsfria dagar, som före år 1934 varit föremål för statsmakternas behandling, fridagarna skulle få karaktär av allmänna helgdagar och sålunda bliva obligatoriska. Mot dessa förslag hade yppats betänkligheter ur ekonomisk synpunkt, och det hade framhållits, att en lagstiftning på området icke borde föregå sedvänjan. 1934 års riksdags förslag hade däremot närmast avsett blott att möjliggöra ett inställande av bankernas verksamhet å vissa dagar, då affärsverksamheten redan nu sedvanemässigt i avsevärd omfattning låge nere. Departementschefen ansåg, att befogade invändningar icke borde kunna göras mot en lagstiftning av sist angivna innebörd, vilken allenast åsyftade att underlätta vidmakthållandet och utsträckt tillämpning på frivillighetens väg av en redan ganska allmänt utbredd sedvänja. Då den föreslagna lagstiftningen inskränkts till att avse påskafton, midsommarafton och julafton, ansågs indragning av någon av de nuvarande allmänna helgdagarna icke motiverad. Departementschefen ansåg det ej böra ifrågakomma att i förevarande sammanhang meddela en allmän regel för de fall, då en rättshandling enligt avtal eller viljeförklaring skulle äga rum å någon av de förut nämnda söckendagarna.

De i propositionen framlagda förslagen godkändes på hemställan av andra lagutskottet (utlåtande nr 21) av riksdagen. *Författningar* i ämnet utfärdades den 12 april 1935 (Sv. förf.-saml. 98—100).

Sedermera har Kungl. Maj:t genom *kungörelse den 20 december 1935* (nr 616) förordnat, att utan hinder av tidigare av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, statsmyndigheterna må, om och i den mån så finnes kunna ske, å påskafton, midsommarafton och julafton inställa öppethållandet av sina tjänstelokaler eller myndigheterna eljest åliggande mottagning för allmänheten.

Det i nu förevarande proposition framlagda lagförslaget innebär, att den 1 maj skall, då denna dag ej infaller å sön- eller helgdag, vara likställd med allmän helgdag utan att dock i något hänseende erhålla kyrklig karaktär. Ej heller skola, under enahanda förutsättning, å den 1 maj bliva tillämpliga straffbestämmelserna i 7 kap. 3 § strafflagen i fråga om idkande av hantverk eller annat arbete å sabbatstid (tiden emellan kl. 6 om morgonen och kl. 9 om aftonen å sön- och högtidsdag), stadgandet i 4 § av nämnda kapitel, enligt vilket lagrum den omständigheten, att ett brott föröfvats å sabbatstid, skall anses såsom försvårande, eller regeln i 14 kap. 45 § strafflagen, enligt vilken regel den omständigheten, att vissa misshandelsbrott samt resande av livsfarligt vapen ägt rum å sabbatstid, föranleder därtill, att brottet skall falla under allmänt åtal.

Däremot skola å den 1 maj bliva tillämpliga alla de särskilda bestämmelser av olika slag, vilka hava avseende å sön- och helgdag och vilka avvika från dem, som gälla för söckendagar. Bestämmelser av anförda slag återfinnas i bland annat lagen den 29 december 1912 om arbetarskydd, lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning, lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse (butikstängningslagen), växel- och checklagarna samt lagen om beräkning av lagstadgad tid.

Utskottet vill erinra om vissa stadganden i butikstängningslagen, vilka i händelse av en lagstiftning i överensstämmelse med propositionen skulle bliva tillämpliga å den 1 maj.

Enligt 2 § får handelsbod ej hållas öppen för allmänheten å sön- eller helgdag. Dock får bod hållas öppen å sådana dagar mellan kl. 7—10 f. m. för försäljning enbart av mejeriprodukter, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, färsk frukt eller levande blommer. I den mån sådant påkallas av särskilt förhållande inom viss kommun må dock enligt 3 § tiden för öppethållandet bestämmas annorlunda. Sålunda kan den myndighet, som utövar kommunens beslutanderätt, inskränka eller helt förbjuda öppethållandet å sön- eller helgdag ävensom lämna medgivande till försäljning av de ovan angivna produkterna mellan kl. 10—11 f. m. samt under högst två timmar å tid efter kl. 1 e. m. Dylikt beslut av kommun skall underställas vederbörande länsstyrelse resp. överståthållarämbetet (5 §), som skall oförändrat fastställa eller ogilla beslutet (6 §).

I fråga om de yttranden, som avgivits över den i propositionen närmare omförmälda departementspromemorian angående införande av lagbestäm-

melser rörande den 1 maj såsom arbetsfri dag, har redogörelse lämnats å sid. 13—20 i propositionen, till vilken utskottet i dessa delar får hänvisa.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, anför bland annat rörande lagförslaget:

Då fråga om införande av såsom regel obligatoriskt arbetsfria dagar utöver redan nu förefintliga sön- och helgdagar tidigare varit föremål för övervägande, hava betänkligheter anförts särskilt med hänsyn till de verkningar av ekonomisk natur, som en lagstiftning av sådant innehåll skulle medföra. Därvid har jämväl särskilt framhållits, att en lagstiftning på området icke borde föregå sedvänjan.

I den promemoria i ämnet, vilken i slutet av förra året varit föremål för remissbehandling, framhölls, att numera en dag — den 1 maj — syntes hava erhållit karaktär av allmän ledighetsdag. Inom övervägande flertalet av de verksamhetsgrenar, som reglerades av kollektivavtal, åtnjotes fullständig ledighet den 1 maj, i ett mindre antal fall vore ungefär halva dagen ledig. Vidare anfördes, att den uppfattningen, att den 1 maj skulle vara ledighetsdag, numera gjorde sig gällande inom vida kretsar av vårt folk även långt utanför deras led, vilka hade sitt arbete reglerat av kollektivavtal. Med hänsyn till den sålunda rådande sedvänjan förklarades, att tiden nu kunde anses vara inne att göra den 1 maj likställd med allmän helgdag med därav följande regelmässig ledighet i samma utsträckning, i vilken ledighet för närvarande åtnjutes under sön- och helgdagar.

I remissyttrandena har nyss angivna ståndpunkt vunnit erkännande från skilda håll. I flertalet yttranden har sålunda förslaget att i princip likställa den 1 maj med allmän helgdag tillstyrkts eller godtagits. Några förespråkare finnas för den meningen, att man bör låta ifrågavarande dag bli allenast bankfridag. I åtskilliga yttranden har emellertid det föreliggande lagförslaget blivit avstyrkt.

De huvudsakliga skäl, som åberopats mot förslaget att likställa den 1 maj med allmän helgdag, äro, att arbetsinställelse nämnda dag skulle förorsaka förluster för industri, handel och jordbruk, att dagen ur rekreationssynpunkt är olämplig samt att helgdagarna i vårt land redan förut i alltför stor utsträckning äro samlade å vinter- och vårhalvåret.

Gentemot vad som anförts därom, att industrien skulle hava svårt att bära de kostnader, som vore förknippade med en helgdag den 1 maj, särskilt med hänsyn därtill att förslag kunde förväntas rörande obligatorisk semester av längre varaktighet än den semester, som för närvarande i allmänhet tillkommer arbetstagare inom industrien, må erinras därom, att den 1 maj redan nu i stor utsträckning är arbetsfri och att de fall, då arbete dock måste utföras samt i följd därav helgdags- eller övertidsersättning erläggas, icke kunna beräknas medföra extra kostnader av någon större betydelse. Vad spörsmålet om befarade förluster beträffar, må vidare erinras därom, att socialstyrelsen i yttranden såväl tidigare som i nu förevarande sammanhang förklarar, att ett stadfästade av hittillsvarande praxis med den 1 maj såsom ledighetsdag icke torde medföra några egentliga olägenheter för näringslivet. Samma ståndpunkt har intagits jämväl i andra yttranden. På det förut anförda skälet, nämligen att den 1 maj redan nu i avsevärd utsträckning är arbetsfri, stöder jag mig även, då jag anser mig kunna förklara, att legaliserandet av denna dag såsom likställd med allmän helgdag icke — på sätt i åtskilliga yttranden framhållits — såsom compensation påkallar indragning av någon av de s. k. lätthelgdagarna. Sistnämnda spörsmål synes mig vara av den natur, att, därest det skall upptagas, detta bör ske i annat sammanhang. — — —

Emot förevarande förslag har, som nämnts, åberopats förefintligheten av en under den 1 maj särskilt livlig affärsverksamhet. Att vad sålunda anförts icke är av beskaffenhet att böra förhindra förslaget genomförande synes mig uppenbart. Denna min uppfattning har i yttrandena understötts även från skilda affärshåll. Med hänsyn därtill kan jag icke tillstyrka i några yttranden framlagda förslag att helt eller delvis undantaga butikstängningslagen från tillämpningen av den nu ifrågasatta lagen. Vad jordbruket angår må, på sätt socialstyrelsen anført, erinras därom, att den föreslagna lagstiftningen icke innefattar kategoriskt förbud mot arbete. Sådant förbud skall beträffande den 1 maj gälla blott i de fall, då i lag eller författning förbud utfärdats mot arbete å sön- och helgdagar i allmänhet. De extra kostnader, som på grund av den nu föreslagna lagens bestämmelser torde ifrågakomma för att få arbete, vilket anses nödvändigt, utfört den 1 maj, synas — i likhet med vad i det föregående anförts beträffande industrien — icke komma att uppgå till mera avsevärda belopp.

Remissbehandlingen av förevarande ärende har, såsom framgår av vad sålunda anförts, styrkt mig i min uppfattning, att tiden nu kan anses vara inne att göra den 1 maj i princip jämställd med allmän helgdag.

Utskottet.

Såsom i propositionen framhålles gäller i fråga om de verksamhetsgrenar, för vilka kollektivavtal ingåtts i vårt land, nästan undantagslöst, att bestämmelser intagits i avtalen om ledighet den 1 maj. De arbetstagare, vilka torde sätta det största värdet på arbetsfrihet under denna dag, hava sålunda i allmänhet avtalsvägen redan erhållit ledighet.

Inom jordbruket och handeln tillämpas för närvarande icke i allmänhet arbetsfrihet under hela den 1 maj, och vad dessa näringar och vissa industrigrenar angår har från flera håll uttalats, att en dylik ledighet icke utan vissa olägenheter torde kunna genomföras.

Svenska lantarbetsgivareföreningen har sålunda i sitt i propositionen återgivna yttrande framhållet, att vid det icke organiserade jordbruket, vilket sysselsatte minst 150,000 lönearbetare och dessutom ett betydande antal med dem jämställda hemmavarande söner, torde den 1 maj endast undantagsvis hava karaktären av ovillkorlig ledighetsdag, vilket vore helt naturligt, enär vid månadsskiftet april—maj värsådden som bäst brukade pågå. Enligt föreningens uppfattning vore det för jordbrukets vidkommande av synnerligen stor betydelse, att arbetet vid de icke kollektivavtalsreglerade jordbruken kunde bedrivas även den 1 maj. Förlusten av en arbetsdag vid denna bråda tid skulle nämligen i många fall kunna få vittgående konsekvenser för jordbruksdriften. Blott en dags försening av sådden kunde, om olyckan vore framme, medföra risk för avsevärt minskat skördeutbyte.

Föredragande departementschefen har vad jordbruket angår erinrat därom, att den föreslagna lagstiftningen icke innefattade ett kategoriskt förbud mot arbete.

Det torde emellertid vara klart, att den 1 maj efter den ifrågasatta lagstiftningens genomförande i realiteten skulle bliva en i stort sett arbetsfri dag, vilket ju uppenbarligen åsyftades med lagstiftningen.

Från vissa håll ha även uttalats betänkligheter mot att införa en helgdag utan kyrklig karaktär.

Enligt utskottets mening uppbares icke det i propositionen framlagda förslaget av en så allmän sedvänja eller folkmening, som man bör kräva för en lagstiftning av nu ifrågavarande art. Lagstiftningen torde icke erbjuda några större fördelar men synes ägnad att föranleda olägenheter inom vissa arbetsområden, exempelvis inom jordbruket, vilket framhållits såväl i åtskilliga remissyttranden som i de i ämnet väckta motionerna.

Enligt utskottets uppfattning föreligga sålunda för närvarande icke tillräckliga skäl för en lagstiftning av nu ifrågavarande slag. Utskottet anser sig därför böra avstyrka propositionen.

Skulle genom avtal eller eljest på frivillighetens väg en mera omfattande ledighet den 1 maj komma till stånd inom sådana arbetsområden, där den 1 maj för närvarande icke allmänt är fridag, kunna statsmakterna givetvis ånyo taga ställning till förevarande spörsmål.

Med denna inställning till Kungl. Maj:ts förslag har utskottet saknat anledning närmare överväga frågan om indragning av någon s. k. lätt-helgdag.

Utskottet har ej heller funnit skäl att, såsom i motionerna I: 247 och II: 368 föreslagits, ifrågasätta sådana författningsändringar, att den 1 maj i vissa hänseenden likställes med påskafton, midsommarafton och julafton.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att förevarande proposition icke måtte bifallas,
- 2) att motionerna I: 246, II: 366 och II: 367 måtte anses besvarade genom vad utskottet sålunda hemställt; samt
- 3) att motionerna I: 247, II: 365 och II: 368, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet ovan under 1) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 mars 1938.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder*, *Tamm*, *Knut Petersson*, *Olof Carlsson*, *Wistrand**, *John Gustavson** och *Sten*;

från andra kammaren: herrar *Hage*, *Olovson*, *Pettersson* i *Hällbacken*, *Hallagård*, *Sandström* i *Härnösand*, *Hermansson*, *Thorell* och *Barnekow*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

- 1) av herrar *Norman*, *Olof Carlsson*, *Sten*, *Hage*, *Olovson*, *Pettersson* i *Hällbacken* och *Hermansson*, vilka hemställt om bifall till propositionen;
- 2) av herr *Linder*, som i huvudsak anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag.